

**O‘ZDJTU ITALYAN TILI TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI
KAFEDRASI MUDIRI B.S.ERGASHOVA TAQRIZI ASOSIDA ITALYAN
TILIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK TAHLILI**

Vasliddinova Gulmira Rustam qizi

O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari universiteti 2-kurs magistranti

gulmirarustamqizi@gmail.com

+998 90 196 56 80

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola italyan tilidagi frazeologik birliklarning semantik xususiyatlarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotning maqsadi — turg‘un iboralarning ma‘no o‘zgarishlarini o‘rganish va ularning lingvistik hamda madaniy kontekst bilan bog‘liqligini aniqlash. Maqolada tilshunoslikning leksikologiya, semantika va sotsiolingvistika kabi sohalari kesishgan nuqtada frazeologik birliklarning ma‘nosini tizimlashtirishga harakat qilingan. Tadqiqot natijalari italyan tilini o‘rganish va o‘qitish metodikasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: frazeologiya, semantika, sotsiolingvistika, leksikologiya, turg‘un iboralar, madaniy kontekst

Аннотация

Данная научная статья посвящена анализу семантических особенностей фразеологических единиц в итальянском языке. Цель исследования — изучить изменения значений устойчивых выражений и определить их связь с лингвистическим и культурным контекстом. В статье предпринята попытка систематизировать значения фразеологических единиц на пересечении таких областей языкознания, как лексикология, семантика и социолингвистика. Результаты исследования призваны способствовать совершенствованию методики изучения и преподавания итальянского языка.

Ключевые слова: фразеология, семантика, социолингвистика, лексикология, устойчивые выражения, культурный контекст.

Abstract

This scientific article is dedicated to the analysis of the semantic features of phraseological units in the Italian language. The aim of the study is to explore the changes in the meaning of fixed expressions and to determine their connection with linguistic and cultural contexts. The article attempts to systematize the meanings of phraseological units at the intersection of such fields of linguistics as lexicology,

semantics, and sociolinguistics. The findings of the research are intended to contribute to the improvement of the methodology for learning and teaching the Italian language.

Keywords: phraseology, semantics, sociolinguistics, lexicology, fixed expressions, cultural context.

Kirish. Har qanday tilni chuqur o‘zlashtirish faqatgina so‘z boyligini va grammatik qoidalarni yodlash bilan cheklanib qolmaydi. Tilning jonli va ifodali qatlamini tashkil etuvchi frazeologik birliklarni (idiomalar, maqollar va turg‘un iboralar) o‘rganish til bilish darajasining muhim ko‘rsatkichidir. Bu iboralar tilning musiqasi, uning yashirin ma‘nolari va madaniy xususiyatlarini o‘zida mujassam etadi. Ayniqsa, italyan tilida frazeologiyaning o‘rni beqiyosdir, chunki u kundalik muloqot va adabiyotda juda faol qo‘llaniladi.

Tilshunoslikda frazeologiya tilni boyituvchi asosiy omillardan biri sifatida qaraladi. Turg‘un iboralar ma‘lum bir madaniyat yoki til hamjamiyatining og‘zaki va yozma nutqining ajralmas qismidir. Frazeologiyaning ahamiyati uning tushuncha va g‘oyalarni yanada samarali va ifodaliroq yetkazish qobiliyatidadir. Ushbu iboralar majoziy ma‘noga ega bo‘lib, ko‘pincha ularning ma‘nosi tarkibidagi alohida so‘zlarning ma‘nosidan kelib chiqmaydi. Bu esa frazeologiyani o‘rganish so‘z boyligini kengaytirishi va muloqot qobiliyatini yaxshilashini anglatadi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi — italyan tilidagi frazeologik birliklarni leksikologiya, semantika va sotsiolingvistika nuqtai nazaridan tahlil qilishdan iborat. Biz frazeologik birliklarning yuzaga kelish sabablarini, ularning ma‘no siljishlarini va nutqdagi pragmatik funksiyalarini o‘rganamiz. Bu tahlil orqali til o‘rganuvchilarga bu murakkab soha bo‘yicha chuqurroq tushuncha berish ko‘zda tutilgan. Frazeologiyani bilish, shuningdek, madaniyatlararo muloqotda ham muhim rol o‘ynaydi. Har bir madaniyat o‘z e‘tiqodlari, qadriyatlarini, an‘analari va urf-odatlarini aks ettiruvchi o‘ziga xos turg‘un iboralarga ega. Chet tilining frazeologiyasini bilish o‘sha til hamjamiyatining madaniyati va mentalitetini yaxshiroq tushunishga yordam beradi, bu esa muloqot va o‘zaro tushunishni osonlashtiradi.

Frazeologik birliklarning tahlili

1. Semantik xususiyatlar (Caratteristiche semantiche) - bu bo‘limda frazeologik birliklarning ichki ma‘no tuzilishi va ularning qanday yuzaga kelishi tahlil qilinadi.

- **Idiomatizm:** Ko‘pgina frazeologik birliklarning ma‘nosi ularning tarkibidagi alohida so‘zlar ma‘nosining yig‘indisidan kelib chiqmaydi. Bu so‘zlar birgalikda butunlay yangi, ko‘pincha majoziy ma‘no hosil qiladi. Masalan: “Essere al verde” iborasi so‘zma-so‘z “yashilda bo‘lmoq” degan ma‘noni anglatadi, lekin aslida “pulsiz

qolmoq” ma’nosini bildiradi. Bu ibora kartochkalarda yoki banknotlarda yashil rang borligidan kelib chiqqan. Yana bir misol: “Cadere dalle nuvole” (so‘zma-so‘z: “bulutlardan tushmoq”) iborasi “biror narsadan hayratda qolish” yoki “vaziyatni anglamaslik” ma’nosini ifodalaydi.

- Metafora va metonimiya: Frazeologik birliklar ko‘pincha metafora (biror narsani boshqa narsa bilan o‘xshatish) yoki metonimiya (bir narsaning nomi orqali boshqasini atash) asosida yuzaga keladi. Metafora misoli: “Avere la luna storta” (so‘zma-so‘z: “qiyshiq oyga ega bo‘lmoq”) iborasi yomon kayfiyatda bo‘lishni ifodalaydi. Bu yerda oynning shakli inson kayfiyatining o‘zgaruvchanligiga o‘xshatilgan. “Essere in gamba” (so‘zma-so‘z: “oyoqda bo‘lmoq”) iborasi “jismonan va aqlan sog‘lom, faol bo‘lmoq” degan ma’noni beradi. Bu ibora ham tana qismini insonning umumiy holatiga o‘xshatish orqali yuzaga kelgan.

2. Sotsiolingvistik xususiyatlar (Caratteristiche sociolinguistiche)

Bu bo‘limda frazeologik birliklarning ijtimoiy kontekstdagi o‘rni va madaniy ahamiyati tahlil qilinadi.

- Nutq uslublari: Frazeologik birliklar nutqning rasmiy va norasmiy uslublarida turlicha qo‘llaniladi. Bir xil ibora turli uslublarda ishlatilsa, muloqotdoshlarning o‘rtasidagi ijtimoiy masofaga putur yetishi mumkin.

Norasmiy misol: “Essere un pezzo grosso” (so‘zma-so‘z: “katta parcha bo‘lmoq”) iborasi norasmiy nutqda “nufuzli shaxs, katta mansab egasi bo‘lmoq” ma’nosini beradi.

Rasmiy misol: Rasmiy nutqda yuqoridagi ibora o‘rniga “essere una persona influente” (nufuzli shaxs bo‘lmoq) kabi neytral iboralar qo‘llaniladi.

Madaniy kodlar: Frazeologiya til o‘rganuvchilar uchun madaniy kontekstni tushunishda muhimdir. Turg‘un iboralar ko‘pincha til sohiblarining an‘analari, e‘tiqodlari va tarixiy tajribalarini aks ettiradi. Misol: “In bocca al lupo” (so‘zma-so‘z: “bo‘ri og‘zida”) iborasi omad tilash uchun ishlatiladi, bunga javob esa “Crepì il lupo!” (“bo‘ri o‘lsin!”) bo‘ladi. Bu ibora italyan madaniyatiga xos o‘ziga xoslikni aks ettiradi. Bu ibora teatr aktyorlariga omad tilashdan kelib chiqqan.

Yana bir misol: “Non c’è due senza tre” (so‘zma-so‘z: “ikkitasiz uchta yo‘q”) maqoli “yaxshi yoki yomon hodisa ikki marta takrorlansa, uchinchisi ham albatta bo‘ladi” ma’nosini bildiradi. Bu ibora g‘arb madaniyatiga xos bo‘lgan “uch raqami” bilan bog‘liq ishonchlarni aks ettiradi.

Xulosa va tavsiyalar. Ushbu tadqiqotda italyan tilidagi frazeologik birliklar semantik va sotsiolingvistik nuqtai nazardan tahlil qilindi. Tahlil natijalari bu iboralarning nafaqat til boyligini ta’minlashini, balki ma’lum bir madaniy va ijtimoiy qadriyatlarini

oʻzida mujassam etishini koʻrsatdi. Frazeologiyani chuqur oʻrganish italyan tilini chet til sifatida oʻqitish metodikasini takomillashtirish uchun qimmatli material boʻlib xizmat qiladi.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun bir qancha muhim yoʻnalishlar mavjud:

Qiyosiy tahlil: Italyan frazeologik birliklarini oʻzbek yoki rus tillaridagi shunga oʻxshash iboralar bilan qiyosiy tahlil qilish.

Korpus lingvistikasidan foydalanish: Katta hajmdagi matn korpuslaridan foydalanib, frazeologik birliklarning qoʻllanish chastotasi va kontekstual xususiyatlarini oʻrganish.

Kognitiv lingvistika: Frazeologik iboralarning kognitiv modellari, yaʼni inson ongida ular qanday shakllanishini oʻrganish.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Rossi, M. (2018). *L'italiano contemporaneo: tra gergo e slang*. Firenze: Mondadori. (Kitob zamonaviy italyan tilidagi jargon va slanglarning morfologik va semantik xususiyatlarini tahlil qilishga bagʻishlangan.)
2. Sabatini, F., & Coletti, V. (2007). *Il Sabatini Coletti: dizionario della lingua italiana*. Milano: Rizzoli. (Bu taniqli italyan lugʻati soʻzlarning denotativ va konnotativ maʼnolarini aniqlashda asosiy manba boʻldi.)
3. Treccani. (n.d.). *Dizionario della Lingua Italiana*. <https://www.treccani.it/vocabolario/> (Treccani lugʻati soʻzlarning rasmiy va tarixiy maʼnolarini tekshirish uchun ishlatildi.)
4. Accademia della Crusca. (n.d.). *Sezione Consulenza Linguistica*. <https://accademiadellacrusca.it/it/consulenza> (Italiya tili akademiyasining maslahat boʻlimi baʼzi soʻzlarning zamonaviy qoʻllanilishi boʻyicha maʼlumot berdi.)